

اعمار بند "شاه توت" در چهاردهی کابل

به تاریخ ۲۵ نوامبر ۲۰۲۰ از طریق رسانه‌ها مختصراً اعلان گردید که بند "شاه توت" در چهاردهی کابل به کمک هندوستان اعمار می‌گردد. از شنیدن این خبر خوشحال شده و می‌دانستم که در کتابی که داکتر روستائی در مورد "مشکلات کمبود آب در شهر کابل و احیای کاریزها در افغانستان" در سال ۲۰۱۸ نگاشته و در کتابخانه افغانستان-جرمن آنلاین موجود است، در این مورد مطالبی وجود دارد. اینک آن مطالب را از صفحات ۹۸ تا ۱۰۰ آن کتاب گرفته، در ذیل خدمت خوانندگان گرامی تقدیم می‌نمایم. ضمناً یادآوری می‌کنم که در این کتاب در مورد سرسبزی و شادابی کابل در گذشته و امکانات احیای مجدد آن معلومات جالبی ارائه گردیده. امیدوارم که با اعمار بند "شاه توت"، کابل عزیز شادابی، سرسبزی و طراوت خود را باز یابد تا باشندگان این شهر بتوانند نفسی تازه کنند و از کم آبی، بیشتر ازین رنج نبرند. لینک کتاب مذکور چنین است:

http://www.afghan-german.net/upload/elmi_bibliothek/Roosati-Ra-fiqpoor_۲۰۱۸_Probleme_der_Wasserknappheit_in_der_Stadt_Kabul.pdf

اعمار بند "شاه توت" در تنگی سیدان

تنگی سیدان در قسمت جنوبغرب کابل قرار داشته و انجام دره باریک اُنی است که از دامنه های شرق کوههای پغمان و جلگه های جنوبی کوه بابا در شمال "کوه قلندر" آغاز گردیده، بعد از گذر از منطقه "سیاه خاک" و "کوته عشرو" از منطقه "پل سرخ" در غرب "میدانشهر" در یک منحنی به تنگی لندر (لعل اندر) رسیده به حوزه فروافتاده مرکز کابل می‌رسد. کمترین عرض این دره در منطقه "شاه توت" که در جنوبشرق "تنگی

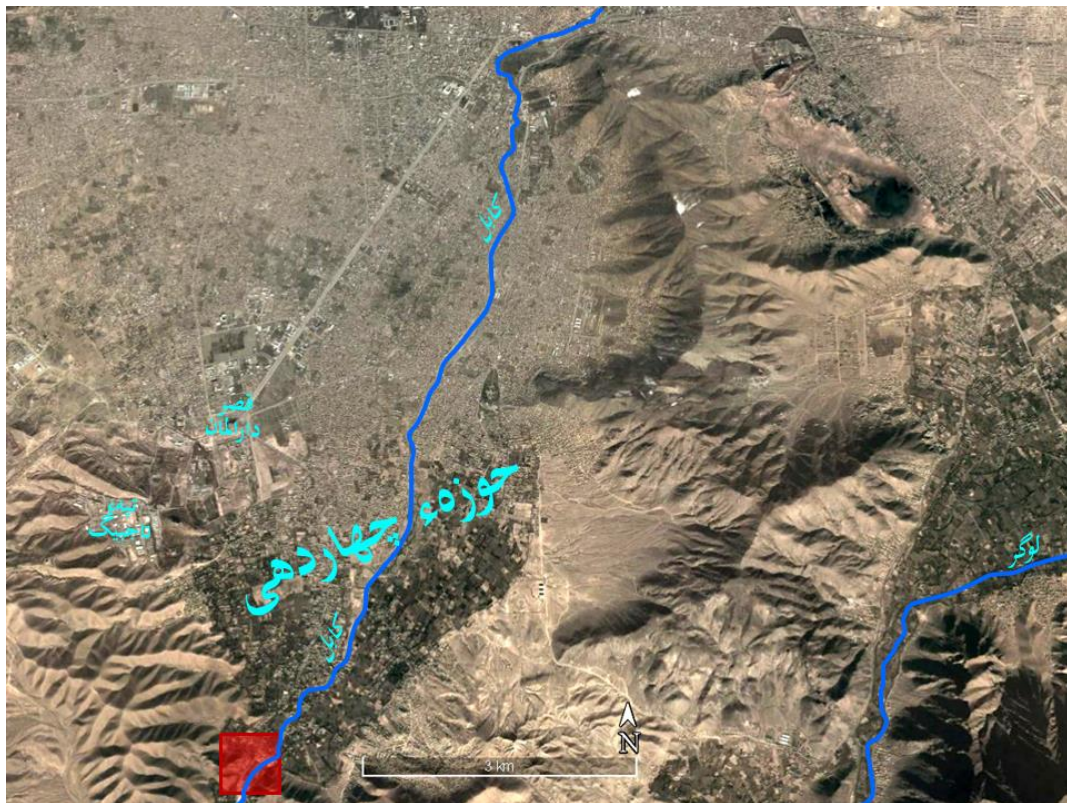
سیدان" قرار دارد، سنجش شده (شکل ۱). منطقه شاه توت در بین شاخه‌هایی از سلسله های سیاه کوه و کوه خواجه گلپاران در جنوب و کوه سنگ ریخته و کوه برج سرخ در شمال احاطه گردیده و امکانات اعمار یک بند آبگردان را به خوبی آماده کرده. چنانکه از شکل ۱ آشکار می‌گردد، منطقه "شاه توت" نسبت به حوزه فروافتاده کابل دارای ارتفاع بیشتر بوده و با استفاده از این سرکوب طبیعی امکان آن موجود است تا به

بخشهای وسیع حوزه فروافتاده مرکز کابل آب رسانده شود.

چنانکه در فصل ۱۰.۱.۵ تذکر داده شد، حجم آبی که در منطقه تنگی سیدان به داخل رودخانه از سال ۱۹۶۱ تا ۱۹۸۰ اندازه گیری شده، بین ۱،۱۳ تا ۷،۹۶ متر مکعب در یک ثانیه [۱] نوسان میکند. متخصصان امریکائی [۲] با ارقام دست داشته و ارقامی که از طریق یک مودل حاصل کرده اند، حجم آبی را که در منطقه تنگی سیدان جریان می کند، بین سالهای ۱۹۶۲ تا ۱۹۸۰ از ۳،۰ تا ۱۷،۲ متر مکعب در یک ثانیه محاسبه کرده اند. به این ترتیب حد اوسط جریان در منطقه تنگی سیدان سالانه حدود ۱۰۰ میلیون متر مکعب آب می باشد. گفته می شود که مصرف این پروژه به ۲۳۵ میلیون دالر پیشبینی شده که از جانب دولت هند پرداخت و اعمار می گردد. این بند حدود ۱۵۰ میلیون متر مکعب آب را ذخیره کرده و تا پنج مگاوات برق در ساعت

تولید و در تهیه آب نوشیدنی برای باشندگان کابل نیز کمک می کند. با اعمار این بند و با احیای سیستم آبیاری عنعنه ئی و توسعه و انکشاف شبکه های مدرن آبیاری نه تنها مشکل کمبود آب نوشیدنی تا حدودی مرفوع می گردد، بلکه کابل عزیز سرسبزی گذشته اش را باز خواهد یافت.

گذشته از این، امکان آن میسر می شود که معضله آب مناطق و سیع دیگر مانند موسهی، چهارآسیاب و خیرآباد در جنوب کابل و مناطق شیوکی، بگرامی، حسن خیل و نواحی پلچرخ در شرق کابل، نیز مرفوع گردد. در این مناطق هم تا جائیکه ممکن است باید شبکه های آبیاری عنعنوی احیاء گردیده و مدرنیزه شود؛ در مجموع باید اولویت به ساحاتی داده شود که از نظر زراعتی و از بین بردن تأثیرات ناگوار تغییرات اقلیمی ارزش خاص دارند.

شکل ۱: بخش جنوبی حوزه فروافتاده مرکز کابل. مربع سرخ دره تنگی سیدان" و خطوط آبی رودخانه های کابل و لوگر را نشان می دهند که بدون مقیاس و بزرگ ترسیم شده. (اساس نقشه از گوگل ۲۰۱۸، تغییرات از رفیق پور).

چاهها خشک شده و ضرورت به آب بیشتر می شود.

با اعمار این بند امکان ذخیره آب نه تنها به منظور زراعت موجود است، بلکه تولید برق هم میسر می گردد. اعمار بند ذخیره به منظور آبیاری و تولید برق اگر برای منطقه کوچکی هم باشد و مصرف زیادتری را هم ایجاد کند، منفعت فراوان در قبال دارد [۳، ص ۵۰].

در این صورت بایست یک کاسه بزرگتر برای بند ذخیره اعمار گردد تا تولید برق به نسبت کمبود آب، به خصوص در تابستانها، به مشکل مواجه نشود. همچنان ساختارهای آبیاری باید پائینتر از ساختمان توربینها آباد گردند. در این رابطه محاسبات ارتفاع مناطق زراعتی مهم اند تا

علاوه بر این، باید تحقیقات پیرامون آبهای زیرزمینی به مقصد تثبیت آب نوشیدنی، که با اعمار بند "شاه توت" به صورت مؤثر و مثبت تغییر خواهد خورد، به طور پیوسته صورت گیرد. در هر حال، افکار مردم محل در امور توزیع آب باید مد نظر گرفته شود و خود آنها نیز الزاماً در امر حفظ و مراقبت از شبکه های آبیاری سهیم ساخته شوند.

ضرورت اعمار این بند یکی به خاطر آن است که حوزه فروافتاده مرکز کابل در وقت کشت و کار سالانه به ۷ ماه آب ضرورت دارد. از جانب دگر این کمبود آب رویزمینی به منظور فوق باعث آن می گردد که آبهای زیرزمینی بر اثر آبیاری تغذیه نگردیده و سطح این آبها پائین بیافتد که در نتیجه

تقسیمات آب به وجه درست صورت پذیرد. لوگر پیشنهاد شده که باید در ۲۵ کیلومتری شرق مرکز پل علم آباد گردد.

هکذا چگونگی اوضاع جیالوجیک در این رابطه نقش دارد. زیرا کاسه بند در بین احجار آهکی متحوّله قرار داشته که درزهای بیشماری را دارا بوده و به زاویه ۳۰ درجه از دره اصلی قرار دارند که امکان ضیاع آب هم در کاسه بند و هم در جناحهای آن موجود است [۳، ص ۵۷].

قبل از کاسه اصلی باید بند کوچکتر (پیش بند) اعمار شود تا از انتقال ریگ و جغله و لای به کاسه اصلی جلوگیری نماید، در غیر آن کاسه اصلی با مرور زمان از این رسوبات پر شده و ظرفیت ذخیره آن کاهش می یابد، چنانکه این اشتباه در اعمار بند کجکی و بند دهله صورت گرفته. همچنین اعمار بند کوچک دگر (پس بند) به منظور تنظیم جریان آب ضرور است.

مطالعه دقیق و مفصل بند ذخیره "شاه توت" در "تنگی سیدان" و بند ذخیره لوگر در پلان هفت ساله زمان محمد داؤود (مأخذ یک) برای تهیه آب به منظور انکشاف آبیاری، صنایع و رفع ضرورت آب نوشیدنی در نظر گرفته شده بود. مطالعات ابتدائی این بندها که قبلاً انجام یافته اند، می توانند مددگار باشند. همچنان اعمار بند "خرد کابل" که ظرفیت آن حدود ۳،۹ میلیون متر مکعب آب است و احیای بند قرغه با ظرفیت حدود ۲،۳ میلیون متر مکعب [۳، ص ۵۳]، می توانند در آبیاری منطقه کمک نمایند.

علاوه بر این، در پلان هفت ساله زمان محمد داؤود، بند ذخیره بالای رودخانه های پنجشیر و غوربند جهت تولید برق برای آن مناطق و شهر کابل نیز در نظر گرفته شده بود که باید دوباره روی دست گرفته شوند. برای رفع کمبود آب در کابل در رساله [۴] اعمار یک بند آبگردان در

۱۱ منابع و مأخذهای بخش اول

۱.۱۱ منابع دری

یک وزارت پلان جمهوری افغانستان: پلان هفت ساله انکشاف اقتصادی و اجتماعی افغانستان، ۱۳۵۵-۱۳۶۱، جلد اول، ۱۳۵۵، کابل.

۲.۱۱ منابع المانی و انگلیسی

- ۱ KÖHLER, F.G. (۱۹۶۲): Untersuchungen zum Problem der wasserwirtschaftlichen Raumstudie für aride und semiaride Gebiete mit besonderer Darstellung des Einzugsgebietes des Kabul-Flusses in Afghanistan. Dissertation, T. H. Aachen.
- ۲ VINING, K.C. (۲۰۱۰): Streamflow characteristics of streams in southeastern Afghanistan: U.S. Geological Survey Data Series ۵۰۸, ۱۰۴ p. <https://pubs.usgs.gov/ds/۵۰۸/>.
- ۳ VINING, K. C. & VECCHIA, A. V. (۲۰۱۴): Estimated Monthly Streamflows for Selected Locations on the Kabul and Logar Rivers, Aynak Copper, Cobalt, and Chromium Area of Interest, Afghanistan, ۱۹۵۱-۲۰۱۰. Scientific Investigations Report ۲۰۱۴-۵۱۵۷. <https://pubs.usgs.gov/sir/۲۰۱۴/۵۱۵۷/pdf/sir۲۰۱۴-۵۱۵۷.pdf>.
- ۴ LASHKARIPOUR, G.R. & HUSSAINI, S.A. (۲۰۰۸): Water resource management in Kabul basin, eastern Afghanistan. Environmentalist ۲۸:۲۵۳-۲۶۰, Springer. <https://link.springer.com/article/۱۰.۱۰۰۷/۵۱۰۶۶۹-۰۰۷-۹۱۳۶-۲>.